

Százhuszonöt év a törvényhozás és nem csak a törvényhozás szolgálatában

Könyvszemle

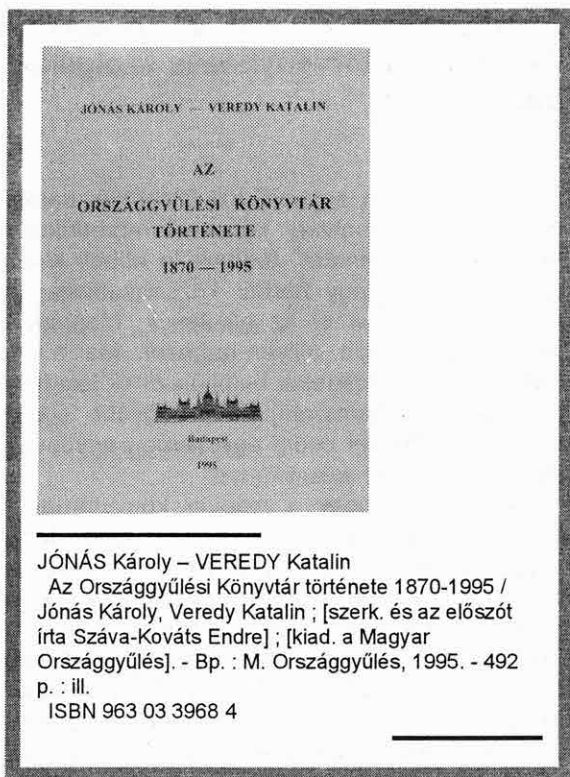
Ifjúságomban egyszer azt játszottuk barátaimmal, hogy Csontváry képeinek reprodukcióin különféle „szín-tereket” fedtünk le abbéli kíváncsiságunkban, hogy barbár közbeavatkozásukat miként viselik el az alkotások. Magunk is meglepődtünk rajta, milyen nehezen. Már a szoktobb és kis felületeket betöltő színek lefedései is megingatták harmóniájukat, s nagyobb felületű szokatlan színekéi pedig egyszerűen agyonvágják a festmények artisztikumát.

Tegyük fel, hogy a magyar könyvtárügy is egyféle, ráadásul három dimenziós, azaz időbeli „hátra-terjedéssel” is rendelkező – ne tessék mosolyogni – műremek volna, ha egyebek mellett nem volnának benne mindmáig lefedett (érts itt: feltáratlan) „szín-terek”, fehér foltok, többé-kevésbé „terra incognitá”-k. Most az Országgyűlési Könyvtár történetéről szóló monográfia megjelenésével kevesebb lett a hiátus, s nem is akármilyen nagyságú és sajátosságú, sőt: kimondottan unikális színbéli teret illetően.

A testes mű túlnyomó részét (15-283.p.) – *A Könyvtár első évszázada* címen – Jónás Károly írta. Az ő munkáját viszi el – *Az utolsó évtizedekről (1971-1995)* címen – Veredy Katalin az időbeli „végekfeletlig” (285-298.p.). A felettebb gazdag függelék és mellékleti dokumentáció (335-456.p.) megint csak Jónás Károlynak köszönheti létét. A némutató (457-471.p.) a két szerző közös munkája.

A részletes tartalomjegyzéket angol nyelven is olvashatni. Hozzá ugyancsak angol nyelvű rezümé kapcsolódik (479-492.p.). Ez utóbbi elemek megléte bizonyos mértékű külföldi érdeklődést is valószínűsít a monográfia iránt.

Annak ellenére, hogy már 1825-ben megszűntek a mai Országgyűlési Könyvtár kaszinó formájú előképei, 1834-ben pedig társalkodási egyesületszerű próbálkozása is sikeres volt, továbbá hogy a működési feltételek biztosítása nélkül az első képviselőházi könyv- és alirattárnokokat [sic!] Bojthor Endre személyében 1848-ban, Vasváry Károly személyében pedig 1849-ben már ki is nevezték, és a későbbiekben (a múlt század 60-as éveiben) többször is nekirugaszkodtak a könyvtári kérdés megoldásának, az

intézmény csak 1870-ben kezdhetette meg tényleges működését. Erre a végsőnek tűnő megállapításra Jónás Károly a „vajon mikor is” jellegű találgatásokkal kapcsolatos szakirodalom és adatkritika alapján jutott.

A létrejött könyvtár első három évtizede nyomasztó helyhiányban és többszöri költözködésben telt el, míg csak a Steindl Imre tervezte „gótikus házban” 1902 folyamán végleges otthonra nem tett szert, ahol mindmáig „nagyreszt az eredeti helyszínt foglalja el”.

E „bemelegítő” közléseket követően kerül sor az intézmény pályafutásának tárgyalására, ami – mondhatni – mon tematikus vagy majdnem mon tematikus „kisfejezetek” irdatlanul hosszú sorából áll. Elővezetésük némileg megerőltető „hegymenet” lesz, de a mű tartalmának érzékeltetése másként elképzelhetetlen.

A „holdudvari” tájékoztatás jegyében a következőkről szerzünk tudomást: a könyvtár elnevezésének változásai, a t. Ház hivatalai között elfoglalt hely, a könyvtár mint törvényhozási információs intézmény, a képviselőházi bizottságok, a könyvtári bizottság jog- és feladatköre, illetve fejlődése, könyvtári bizottsági ülések 1867 és 1950

között, a bizottság tagsága az imént említett időszakban ciklusonként (nevezetesebb tagjainak méltatásával), a házelnök jog- és feladatköre a könyvtár irányításában, a könyvtári bizottság elnökeinek portréja (1869-1950), a Ház plenáris ülése mint a könyvtárirányítás legfelsőbb fóruma, a könyvtár szervezeti helyzete 1918 és 1920 között, illetve a művelődési tárca irányítása (1953-1990) alatt (a minisztériumi és pártfelsőbbséget gyakorlók névsorával és hivatali idejük feltüntetésével).

A könyvtár „belügyei” felé haladva a szerző mindenekelőtt az igazgatók (*Bassó Ármin, Küffer Béla, Fülöp Áron, Plechl Béla, Nagy Miklós, Panka Károly, Trócsányi György, Beóthy Ottó, Daka Sándor, Tordai György, Podonyi András* és *Vértes György*) emberi-szakmai jellemzését nyújtja. Megjegyzendő: a Vértes Györgyöt követő (fő)igazgatókról – *Vályi Gáborról, Balászné Veredy Katalinról, Pintér Katalinról* és *Száva-Kováts Endréről* – Jónás Károly már nem készített tüzetes portrét, bár azért a minifejezetekben itt-ott nyomára bukkanunk tetteiknek. (Persze: az „első száz év” utáni vezetőkre a legtöbb utalás a Veredy Katalin által írt részben esik.)

Ezután – 1952-ből, 1954-ből, 1955-ből és 1971-ből – listák következnek a könyvtár munkatársairól. Az 1954-es felsorolás egyszersmind rang-, az 1971. évi pedig rang- és szervezeti besorolási lista. Minden egyéb adatközlés mellett ezek a listák is dokumentálják Ranganathan egyik tételének igazát: a könyvtár növekvő szervezet.

Az állománnyal kapcsolatban értesülünk az 1945 előtti és utáni gyűjtőkori változásokról, az állományépítési keretek alakulásáról, a gyarapodási műfajokról (vétel + csere + kötelempéldány + ajándék), az állományvédelemről, továbbá az Országgyűlési Könyvtárban nagy szerepet játszó különgyűjteményekről, nevezetesen a parlamenti dokumentumok gyűjteményéről, a Ghyczy-gyűjteményről, a Trianonnal kapcsolatos dokumentumok gyűjteményeiről, a Pulszky-gyűjteményről, a Thim Józseftől származó gyűjteményről, a tanácsköztársasági különgyűjteményről és komponenseiről, a külföldi parlamenti kiadványok gyűjteményéről és – mivel felsorolni is „tereh” – még további kilenc kisebb-nagyobb gyűjteményről.

A katalógusrendszer és a raktári rend fejlődésének-változásainak bemutatásában a „legdelikátabb” részletek a sajátos országgyűlési könyvtári szakrendszerre vonatkoznak.

A könyvtár használói sorában külön-külön alfejezet szól a képviselőkről és az „idegenekről” (1952-ig és az utána következő évtizedekben). Az olvasóforgalom, azaz a látogatások számának alakulásáról 1920 és 1970 közötti évekre kapunk adatokat. Az igénybevételi módok közül a helybenolvasás a legfontosabb: e tekintetben a közölt adatok 1874-ig mennek vissza. 1921 és 1939 közötti évekről a szerző az olvasótermi forgalom tudományszakok szerinti bontását is közli. A kölcsönző forgalmat nagyjából e helybenolvasásról készített tagolódásban kísérhetjük figyelemmel. Az olvasószolgálati adatközlés igazolja, hogy e monográfiaismeretetés címében igencsak joggal szerepel az „és nem csak a törvényhozás szolgálatában” kitétel.

Jónás Károly az általa vállalt első száz év történetét a könyvtár egyéb szolgáltatásainak ismertetésével fejezi be.

Ha most a tartalomismertetés csúcán vizszanézzünk az ide vezető „hegymenetre”, megállapíthatjuk, hogy Jónás Károly széleskörűen koncipiált művet írt, sőt itt-ott az a benyomásunk, hogy valamivel rövidebbre is vehette volna e koncipiáltság rádiuszát. Különösen a „holdudvari” információk összefogottabb előadására lett volna lehetőség. Megállapíthatjuk azt is, hogy anyagkezelésének módszere a „cseppben a tenger” közmondáshoz hajaz. Ez alatt azt értjük, hogy a történet rengeteg „kisfejezetben” való megjelenítése szükségképpen ismétlésekkel jár, ami mindenképpen előnyös azok számára, akik tematikai érdeklődéssel fordulnak a könyvtár történetéhez, viszont azok számára, akiket a történések komplex sodra izgat, némileg több utángondolási kényszerrel jár. E módszer választását Száva-Kovács Endre előszavában látjuk megindokoltnak, nevezetesen azzal, hogy a munka a kiadási költségek kései biztosítása miatt „sietve készült”, s ezért Jónás Károly csak úgy tudott eleget tenni egyébként felettébb tiszteletre méltó válllásának, ha a könyvtárra vonatkozó korábbi feldolgozásokat, nem utolsósorban saját publikált tanulmányait félkész termékként hasznosítja opuszában.

Ha Jónás Károlynál némi túllírtságra hívtuk fel a figyelmet, Veredy Katalin közreműködésében a túlzott szikárságot kell észrevételeznünk. Mégpedig annál inkább, mivel az általa tárgyalt „utolsó évtizedek”-ben a könyvtár egyik legsikeresebb korszakát élte át – akár a vezetési invenció, akár a gyakorlat eredményessége felől vesszük is

szemügyre. Mindenesetre egyet kell értenünk a szerkesztő következő soraival: „[A munka] szerzői és szerkesztője fájjalják, hogy nem adódott idő a kötet sietve összegyűjtött anyagának mint írásműnek a megérlelésére: tartalmi arányainak kiegyensúlyozására, szótani szeplőinek megszüntetésére. Ennek felelősségében mindhárman osztoznak, mert fontosabbnak ítélték a tudottan fogyatékos munkának a jubileumi esztendőben történő nyilvánosságra kerülését, mint kéziratának a jövőben éveig tartó javító érlelését a könyvtár irattára számára.”

Az „irattarra termelés” gondolatától a recenziens háta azért is megborsózdott, mivel a legfeljebb kisebb „szeplősségei” miatt bírálható monográfiát egy felettébb gazdag függelékű és mellékleti rész követi, amely példaszerűségében bírálhatatlan, s ezért további vétek lett volna az opuszt kiadatlanul tartani. Ebben az „appendix-részben” az a szerzői attitűd sejlik fel, hogy „Látjátok feleim, mi ebből a nyersanyagokból hoztuk létre intézményünk történetének épületét olyanoknak, amilyenek. Ha nem tetszik benne valamelyik részlet, tessék, építkezettek másként. Kezettek ügyébe tettünk mindent”.

De mi is találhat e méltán kuláns módon szolgáltatott nyersanyagban: A két függelék közül az egyik a t. Ház könyvtári bizottságának tagjait sorolja fel ciklusonként, külön feltüntetve benne a mindenkori tisztségviselőket. A másik további részletező adatokat mutat be az állomány gyarapodásáról.

A mellékletek sorát a könyvtár kronológiája vezeti be. Ez a közlés bizonyos mértékig azt a történelmi sodrást pótolja, amit a „cseppben a tenger” módszerű tárgyalás kevésbé érzékeltet. A kronológiát a könyvtár történetének forrásjegyzéke, valamint – időszakok szerinti bontásban – a könyvtárról szóló irodalom bibliográfiája követi. Időrendi felsorolás tájékoztat a könyvtár eddigi kiadványairól.

A könyvtár történetének fontosabb dokumentumaiból címen forrásközlés, végül egy képesszeállítás teszi „vizuálisabbá” az eddigieket. Ez utóbbiban a könyvtári bizottság elnökeinek és a könyvtár vezetőinek fekete-fehér arcképét (már akiét sikerült fellelni), valamint (főként) a könyvtárat ábrázoló, részben színes fényképet találhatni.

Futala Tibor